

Εισόδημα από εργασία μετά τη συνταξιοδότηση

Περίληψη

Εισαγωγή

Οι κοινωνικές πολιτικές και οι πολιτικές απασχόλησης της ΕΕ εστιάζουν ολοένα και περισσότερο στην παράταση του εργασιακού βίου και στην αύξηση της πραγματικής ηλικίας συνταξιοδότησης. Τα τελευταία χρόνια, αποτελούν πλέον κοινό τόπο οι περιπτώσεις ευρωπαίων πολιτών που εργάζονται και πέραν της ηλικίας στην οποία θεμελιώνουν δικαίωμα εκ του νόμου ή επαγγελματικής σύνταξης. Το ποσοστό απασχόληση ατόμων ηλικίας μεταξύ 65 και 69 ετών αυξήθηκε από 8,8% το 2005 σε 10,5% το 2011. Το γεγονός αυτό αποτελεί αξιοσημείωτη εξέλιξη, ιδίως μάλιστα αν ληφθεί υπόψη ότι καταγράφεται σε μια περίοδο οικονομικής κρίσης. Κατά το τρέχον Έτος Ενεργού Γήρανης και Αλληλεγγύης μεταξύ των Γενεών, ειδική έρευνα του Ευρωβαρόμετρου αποκάλυψε ότι το ένα τρίτο των ερωτηθέντων εξέφρασε την επιθυμία να συνεχίσει να εργάζεται και πέραν της ηλικίας συνταξιοδότησης, ενώ 6 στους 10 φρονούν ότι θα πρέπει να επιτραπεί η εργασία μετά τη συνταξιοδότηση.

Η παρούσα μελέτη ερευνά τους λόγους που ωθούν τους συνταξιούχους να αναζητούν αμειβόμενη εργασία και τη συνάφειά τους με την εισοδηματική επάρκεια. Ερευνώνται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής της κατηγορίας συνταξιούχων, περιγράφονται οι εργασίες που αναλαμβάνουν και διατυπώνονται χρήσιμα συμπεράσματα για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και τους εργοδότες. Τα στοιχεία που χρησιμοποιούνται προέρχονται από τη βιβλιογραφία, από αναλύσεις των βάσεων δεδομένων της ΕΕ και από μελέτες σε επτά χώρες.

Πλαίσιο πολιτικής

Η Λευκή Βίβλος για τις συντάξεις, η οποία εκδόθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2012, επισημαίνει τις προκλήσεις που εγείρει η δημογραφική γήρανση για τη βιωσιμότητα των επαρκών συνταξιοδοτικών συστημάτων. Τα κράτη μέλη αντέδρασαν αυξάνοντας τις ηλικίες συνταξιοδότησης και αποθαρρύνοντας τις ρυθμίσεις πρόωρης συνταξιοδότησης με την ελπίδα ότι η αύξηση των ποσοστών απασχόλησης τόσο των ατόμων που υπολείπονται όσο και των ατόμων που υπερβαίνουν την ηλικία συνταξιοδότησης θα έχει θετικό αντίκτυπο στη βιωσιμότητα των συνταξιοδοτικών συστημάτων.

Βασικά πορίσματα

Από το 2005, τα υψηλότερα ποσοστά απασχόλησης μεταξύ συνταξιούχων καταγράφονται στη Φινλανδία, στο Ηνωμένο Βασίλειο, στη Λιθουανία, στη Γερμανία και στην Αυστρία.

Κίνητρα

- Σχεδόν το ένα πέμπτο εργάζεται λόγω οικονομικών αναγκών. Κατά κανόνα έχουν χαμηλά εισοδήματα και απασχολούνται υπό συνθήκες εργασιακής ανασφάλειας.
- Για πολλούς το κίνητρο για να εργασθούν μετά τη συνταξιοδότηση συνδέεται με άλλους παράγοντες: η εργασία τους φέρνει σε επαφή με συναδέλφους και πελάτες, αυξάνει τις γνώσεις τους και τους παρέχει ευκαιρίες να προσφέρουν στην κοινωνία.

Χαρακτηριστικά των συνταξιούχων που εργάζονται

- Μεταξύ των συνταξιούχων που εργάζονται υπερτερούν αριθμητικά οι νεότεροι σε ηλικία και οι άνδρες. Περισσότερες πιθανότητες επιστροφής στην εργασία μετά τη σύνταξη συγκεντρώνουν άτομα υψηλής μόρφωσης, άτομα που ζουν σε αστικές περιοχές ή άτομα που βαρύνονται με ενυπόθηκο δάνειο.
- Παρόλα αυτά, η πρόσφατη αύξηση των ποσοστών απασχόλησης προήλθε ιδίως από γυναίκες συνταξιούχους και συνταξιούχους αποφοίτους μέσης εκπαίδευσης.

- Μεταξύ των συνταξιούχων που δεν εργάζονται, σημαντικό ποσοστό επιθυμεί να εργασθεί, αδυνατεί όμως να βρει κατάλληλη εργασία. Πολλοί εξ αυτών ήδη υστερούσαν σε σχέση με τις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας πριν από τη συνταξιοδότησή τους.

Σύμβαση απασχόλησης

- Η πλειονότητα των συνταξιούχων εργάζεται ως προσωπικό μερικής απασχόλησης.
- Σχεδόν οι μισοί είναι αυτοαπασχολούμενοι. Συχνά, ωστόσο, εργάζονται ως μοναδικοί εργαζόμενοι μονοπρόσωπων επιχειρήσεων.

- Σχεδόν το ένα πέμπτο των συνταξιούχων που εργάζονται έχουν συνάψει συμβάσεις προσωρινής απασχόλησης. Το σχετικό ποσοστό είναι υψηλότερο σε σχέση με άλλες ηλικιακές ομάδες, αντικατοπτρίζει δε σε μεγάλο βαθμό την προτίμηση των ίδιων των εργαζομένων.
- Ορισμένοι συνταξιούχοι παρέχουν αδήλωτη εργασία.
- Μεγάλος αριθμός συνταξιούχων εργάζεται στον τομέα της γεωργίας και της αλιείας, καθώς και στον τομέα των επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων.

Λόγοι για την απασχόληση συνταξιούχων

- Καθώς η κοινωνία γερνάει, οι συνταξιούχοι αποτελούν ένα σταθερά αυξανόμενο ποσοστό της πελατειακής βάσης των επιχειρήσεων. Ένα εργατικό δυναμικό που περιλαμβάνει συνταξιούχους βοηθά τις επιχειρήσεις στην κατανόηση και στην ορθή αντιμετώπιση προτιμήσεων των συγκεκριμένων πελατών.
- Οι επιχειρήσεις εκτιμούν το γεγονός ότι οι συνταξιούχοι αντιμετωπίζουν κατά κανόνα θετικά τις ρυθμίσεις ευέλικτης απασχόλησης.
- Η αναβολή της πρόσληψης και της κατάρτισης νέων εργαζομένων συνεπάγεται εξοικονόμηση κόστους.
- Οι εργοδότες επισημαίνουν ότι οι συνταξιούχοι έχουν ένα ιδιαίτερα ισχυρό κίνητρο για την παροχή εργασίας υψηλής ποιότητας.

Δείκτες πολιτικής

Διδάγματα για τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής

- Η εργασία μετά τη συνταξιοδότηση μπορεί να αυξήσει την αυτοεκτίμηση και το αίσθημα αναγνώρισης, όμως η προώθησή της μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες. Μπορεί να γίνει αντιληπτή ως έμπρακτη αμφισβήτηση του δικαιώματος στη συνταξιοδότηση. Επιπλέον, συνεπάγεται τον κίνδυνο περιθωριοποίησης ανθρώπων που δεν είναι σε θέση να εργασθούν ή που συμβάλλουν στην κοινωνία, για παράδειγμα, συμμετέχοντας σε δραστηριότητες κοινωνικής μέριμνας και εθελοντισμού. Εξάλλου, προσκρούει στην κοινή αντίληψη ότι η εργασία των ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας μειώνει τις πιθανότητες απασχόλησης των νέων, παρά το γεγονός ότι τα διαθέσιμα στοιχεία σε επίπεδο μακροοικονομίας μαρτυρούν το αντίθετο.
- Η επάρκεια της σύνταξης πρέπει να διασφαλίζεται προκειμένου να αποφευχθεί το φαινόμενο των συνταξιούχων που πρέπει να εργασθούν λόγω οικονομικής ανάγκης.
- Εκατομμύρια Ευρωπαίων που έχουν υπερβεί την ηλικία συνταξιοδότησης ήδη εργάζονται. Θεσμοί που κατά τον σχεδιασμό τους δεν λήφθηκε υπόψη αυτή η εξέλιξη πρέπει να τύχουν προσαρμογών. Για παράδειγμα, τα ελάχιστα ημερομίσθια δεν εφαρμόζονται πάντα στους συνταξιούχους. Η εργοδοτική υποχρέωση ασφάλισης του εργαζόμενου για τις ημέρες απουσίας από την εργασία ενδέχεται να μην ισχύει για τους συνταξιούχους. Εξάλλου, είναι πιθανό ότι οι συνταξιούχοι θα αναγκαστούν να παραμείνουν για κάποιο χρονικό διάστημα εκτός εργασίας, προτού μπορέσουν να συνεχίσουν να εργάζονται.

- Πρέπει να ενισχυθούν τα οικονομικά κίνητρα ώστε η εργασία του συνταξιούχου να έχει ως συνέπεια την αύξηση της μελλοντικής του σύνταξης και του τρέχοντος εισοδήματός του. Για την υπόλοιπη κοινωνία, οι θετικές συνέπειες της εργασίας μετά τη σύνταξη εντοπίζονται στην εξοικονόμηση των δαπανών που θα βάρυναν τα δημόσια συνταξιοδοτικά συστήματα για να καλύψουν τη σχετική εισοδηματική διαφορά, καθώς και στην αποφυγή της αδήλωτης εργασίας. Συντάξεις που χορηγούνται με βάση τον έλεγχο των ημερομισθίων και των πόρων αποτελούν αντικίνητρο για την εργασία.

- Απαιτείται σαφής πληροφόρηση και ρύθμιση, ώστε τόσο οι συνταξιούχοι που επιθυμούν να εργασθούν όσο και οι εργοδότες που επιθυμούν να προσλάβουν συνταξιούχους να μπορούν να πράξουν αναλόγως.

- Οι πολιτικές για την ανοικτή αγορά εργασίας, η υποστήριξη της ενσωμάτωσης και η διαθεσιμότητα θέσεων εργασίας ωφελούν ανθρώπους όλων των ηλικιών. Πολλοί συνταξιούχοι ήδη παύουν να αναζητούν εργασία πολύ πριν από τη συνταξιοδότησή τους.

Διδάγματα για τις επιχειρήσεις

- Οι συνταξιούχοι ή οι εργαζόμενοι που πλησιάζουν τον χρόνο συνταξιοδότησης μπορούν να επιλέξουν να μη εργασθούν. Συχνά επιθυμούν να εργασθούν με μειωμένα ωράρια εργασίας, η δε επιλογή τους εν πολλοίς εξαρτάται από την παροχή επιλογών ευέλικτης απασχόλησης από τις επιχειρήσεις.
- Η εργασία των συνταξιούχων χρήζει κατοχύρωσης, το δε εργασιακό τους περιβάλλον πρέπει να ανταποκρίνεται στις ιδιαίτερες ανάγκες τους. Αν και τα θέματα αυτά είναι σημαντικά για τους εργαζόμενους όλων των ηλικιών, οι συνταξιούχοι ωθούνται κατά κανόνα συχνότερα στην εργασία από κοινωνικούς λόγους και υφίστανται την πίεση που ασκούν συγκεκριμένα αρνητικά στερεότυπα.
- Οι συζητήσεις περί πρόωρης συνταξιοδότησης μπορούν να αλλάξουν τις βασικές παραδοχές σχετικά με τους συνταξιούχους και τους εργοδότες και να καταστήσουν δυνατή τη θέσπιση μιας ειδικής μετασυνταξιοδοτικής επιλογής.
- Η τοποθέτηση των συνταξιούχων σε θέσεις με επιμορφωτικό και καθοδηγητικό αντικείμενο μπορεί να ενισχύσει τη μεταφορά γνώσεων, γίνεται δε ευνοϊκά αποδεκτή από τους συναδέλφους τους και συμβάλλει στην εξεύρεση μακροπρόθεσμων λύσεων για την αντιμετώπιση προβλημάτων λανθασμένης αντιστοίχισης των προσόντων νέων εργαζομένων που βρίσκονται στο στάδιο της ενσωμάτωσης στο περιβάλλον εργασίας.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση «Income from work after retirement in the EU (Εισόδημα από εργασία μετά τη συνταξιοδότηση στην Ευρωπαϊκή Ένωση)» είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση:
<http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1259.htm>

Για περισσότερες πληροφορίες, επικοινωνήστε με τον Hans Dubois, υπεύθυνο έρευνας, στη διεύθυνση: hdu@eurofound.europa.eu